

Het is vrijdag 10 juni, vroeg in de avond. Studenten hangen landerig op de stenen banken voor de universiteitsbibliotheek. Op de parkeermeter staat dat ik twee euro per uur moet betalen. Ik loop tegen de helling van het bruggetje over de Witte Singel, op weg naar het Lipsiusgebouw van de Leidse Universiteit waar Leo Balai, in het kader van de tweejaarlijkse Van Lierlezing, zal spreken over 'Roots and Reparations'.

DOOR FRED DE HAAS

Leo Balai spreekt tijdens de zesde Van Lierlezing over 'Roots and Reparations'. FOTO MICHEL VAN KEMPEN

Kasteel Elmina in São Jorge da Mina in Ghana. Balai staat stil bij zwarte Amerikaanse toeristen die in Ghana merken dat Ghanen zich geen bal interesseren voor zwart-Amerikaanse roots en slavernij. Ze willen alleen een centje bijverdienen aan die nostalgische toeristen die met een eerlijke brok in hun keel door het voormalig slavendepot lopen. FOTO WIKIPEDIA

Zesde keer Van Lierlezing

Ik ga naar binnen en loop door naar 019, de reeds halfgevulde theaterzaal. Met een blik zie ik dat het merendeel van het publiek Surinaams is. Jammer, denk ik, want slavernij is niet beperkt tot Suriname.

Leo spreekt zacht en bedachtzaam. Staat even stil bij zwarte Amerikaanse toeristen die in Ghana merken dat Ghanen zich geen bal interesseren voor zwart-Amerikaanse roots en slavernij, maar wel blij zijn dat ze een centje kunnen verdienen aan die donkere, nostalgische toeristen die met een eerlijke brok in hun keel door het voormalig slavendepot São Jorge da Mina lopen.

Ik moet denken aan mijn goede vriend, de zwarte 'Groningse' Surinamer Theo R., die ook eens naar Ghana toog, op zoek naar zijn wortels. Hij was er maar even, maar zag dat de 'vorm van zijn kop' (Theo's woorden) precies leek op die van de meeste Ghanen. Daar kwam 'ie dus vandaan, zei hij lachend.

Voor de rest bleef hij gewoon Surinaamse Theo, woonde in

Groningen en speelde daar schaak en viool. Wel met een Ghanese kop, natuurlijk. Die kan je niet afzetten. Leo Balai zei dat hij niets had met de soort 'Afrikaans model' waarmee je als 'naazat van vrijgemaakte Afrikanen' zou kunnen identificeren. Dat klomk me als muziek in de oren. Aimé Césaire, de voormalige zwarte burgemeester van het Frans-Caribische Martinique, had dat in de dertiger jaren van de vorige eeuw geprobeerd, maar dat was op niets uitgelopen. Van Césaire is de term *négritude* afkomstig, wat inhoudt dat de zwarte mens het feit moet erkennen dat we zwart zijn, dat we een zwarte bestemming hebben, dat we een eigen geschiedenis en cultuur hebben'. Het heeft mooie literatuur opgeleverd, maar geen noemenswaardig succes gehad. De Caribische zwarte bevolking bleek niets met Afrika te hebben en Afrika bleek niets met de zwarte Caribische bevolking te hebben.

Heel wijs dus van Leo Balai dat hij niets voor Afrika als model voelde. Hij voelde zich meer thuis in het Caribisch gebied, zei hij. Leo zei verder dat hij het in verband met compensatie voor de slavernij liever had over 'reparations' dan over 'herstelbetalingen'. Dat leek me terecht. Frank Martinus vroeg indertijd vier miljard vanwege de Curaçoise slavernij, maar dat maakte een nogal komische indruk. Onder 'reparations' vallen onder andere ook excuses van landen vanwege de door hen geestdriftig gevoerde slavenhandel. Daar was dus almaar niets van gekomen, zei Leo. Hij eindigde met het opnoemen van wat punten waar men aan zou moeten voldoen om een echte solidaire, Creoolse, Caribische samenleving te creëren. Wishful thinking natuurlijk, want de mensen daar gamen elkaar het licht in de ogen niet. Daarvan kan je het kolonialisme wel weer de schuld geven, maar de zaak zal blijven zoals het is. Ik lees net in Carabisch Uitzicht het verslag dat Willem van Lit schreef over zijn reis en verblijf op Curaçao. Hij tekent het volgende op uit de mond van een 'echte' Curaçoaenaar:

„Rassendiscriminatie is zo'n onbegrijpelijk iets. Hoe dat precies werkt, is stelselmatig irrationeel en niet te snappen. Mensen uit dezelfde kleurgroep discrimineren elkaar, de een is donkerder dan de ander. Dat zit diep. Als hier in de straat - waar voor het overgrote deel donkergekleurde mensen wonen - twee blanke jongens rondlopen, dan reageren mensen er niet op. Als er twee onbekende zwarte jongens de wijk binnen komen, dan bellen buren op om elkaar te waarschuwen.”

Als co-referent trad op John Schuster van de Amsterdamsche Vrije Universiteit (VU). De welbespraakte en aangenaam sprekende John vond dat er maar liever niks aan herstelbetalingen gedaan moest worden ('niet doen, Leo!').

Wel aan moreel herstel, natuurlijk. John hield ter adstrucie een fraai antropologisch verhaal over dat we als mens andere mensen nodig hebben om 'erkend' en 'herkend' te worden. Daar had John natuurlijk begonnen over 'Afrikaans model', de Creoolse samenleving en excuses. Maar vooruit. Ik heb zo'n vermoeden dat beide heren het met me eens waren.

mee niet was opgelost. En dat we wat dat betrof in een grote illusie leven. Discriminatie kleef nu eenmaal aan de mens.

De zaal werd prettig opgewonden. Ik citeerde nog wat uit 'De Nederlandse slavenhandel 1500-1850' van Piet Emmer, voormalig hoogleraar aan de Leidse Universiteit, maar het citaat viel gedeeltelijk in het water omdat de naam 'Emmer' een verontwaardigd geloei uit de zaal veroorzaakte. Wie herinnert zich niet dat in de tachtiger jaren Piet ooit in de collegezaal op tafel moest klimmen om boven het lawaai van zijn studenten uit te komen?

John vond mijn opmerking trouwens niet te pas komen. De heer Balai was gevraagd over 'Roots and Reparations' te spreken en niet over discriminatie 'en zo' (dat laatste vul ik naar eigen oordeel in). Wat John zei (ongetwijfeld om Leo in bescherming te nemen, iets wat Leo helemaal niet nodig had) was niet waar, want Leo was zelf begonnen over 'Afrikaans model', de Creoolse samenleving en excuses. Maar vooruit. Ik heb zo'n vermoeden dat beide heren het met me eens waren.

Co-referent John Schuster, moderator Peter Meel en Leo Balai. FOTO ROGIER MEEL

Peter Meel, de moderator, zei bevestigend dat ik al meer spreekrijd in beslag had genomen dan de andere 'vragenstellers' (iets wat absoluut niet waar was, maar wie controleert dat?) en gaf gelegenheid tot een laatste vraag. Ik zag dat de man voor me de microfoon eindelijk had bemachtigd, maar kennelijk in zijn zenuwen aan het aan/uit-knopje had gezeten, waardoor er niets was te horen. Daarvan maakte een vrouw voor hem dankbaar gebruik door een laatste vraag te stellen die geen vraag bleek te zijn.

„Misschien moesten we hier maar eens een vervolg aan geven”, zei Peter. Bij het verlaten van de zaal stond ik nog even te praten met de Curaçoise Joan de Windt die een alleraardigst boek heeft geschreven over 'mentale slavernij' en de manier om daar vanaf te komen ('Weg met mental slavery').

Ik zag nog met dat Michiel van Kempen (van het onvolprezen Carabisch Uitzicht) voor de gelegenheid een pet had opgezet. Michiel heeft duidelijk een hogere pet op van de Surinaamse literatuur dan Albert Helman, dacht ik.

Fred de Haas

Fred de Haas studeerde cum laude af aan de Rijksuniversiteit te Utrecht en werkte als leraar Frans en Spaans in het voortgezet onderwijs, onder andere op Curaçao. Hij werkte mee aan het ontwikkelen van een internationaal leerplan voor leerlingen van 11-16 jaar, gaf leiding aan een internationale afdeling van een middelbare school en was werkzaam als curriculum supportmanager bij de International Baccalaureate Organization in Cardiff en Genève. Hij vertaalde werk van Frans Carabische, Antilliaanse, Spaanse en Zuid-Amerikaanse auteurs (onder andere Daal, Juliana, Corsen, Nicolaas, Borges en Nerud). Het antropologische en archeologisch museum (Naam) op Curaçao publiceert binnenkort van zijn hand 'Geest van Sefarad', een geschiedenis van de Sefardische Joden.

De naam Piet Emmer veroorzaakt een verontwaardigd geloei uit de zaal. Emmer plaatst namelijk vragenstukken bij de herstelbetalingen. „Economisch heeft niemand onder de slavernij geleden. Ook meent hij dat de slachtofferrol die de nazzaten van de slaven nog steeds aannemen, uiterst onverstandig is”, zo wordt bij de VPRO over hem uitgeleed. Martinus Arion stelt dat als Nederland 6 miljard in onderwijsprogramma's op de Antillen stopt, na 20 jaar de schuld aan het slavernijverleden is ingelost. Op de foto Emmer en wijlen Martinus Arion in 2005 tijdens het programma Boeken&Cetera van de VPRO.

Rudolf van Lier was van 1949 tot 1980 buitengewoon hoogleraar in de sociologie en cultuurkunde van Suriname, de Nederlandse Antillen en het Caribisch gebied aan de (Rijks)Universiteit Leiden. De tweejaarlijkse Rudolf van Lier Lezing wordt georganiseerd door de Werkgroep Caribische Letteren. PORTRET NICOLAAS PORTER